

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Лилия Гурова (НБУ)

за дисертационния труд на Антон Добромиров Дончев на тема

*„ВЕРОЯТНОСТНИ ПОДХОДИ КЪМ ПОТВЪРЖДЕНИЕТО. РОЛЯТА НА ПРИОРНИТЕ ВЕРОЯТНОСТИ В ПРАВЕНЕТО НА
ИЗВОД В ПОЛЗА НА НАЙ-ДОБРОТО ОБЯСНЕНИЕ“*,

представен за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в професионално направление 2.3. Философия

Представеният дисертационен труд е в обем от 169 с. и съдържа пет глави (включващи увода и заключението), приложение, библиография от 139 заглавия (от тях 121 на латиница), както и списъци на таблиците и фигурите и индекс на основните понятия и имена.

Основните приноси на представеното изследване са в областта на т. нар. теория на потвърждението, за която централен е въпросът за характеристиките на отношението между дадена хипотеза и определена съвкупност от факти, които са основание да заключим, че дадената хипотеза се потвърждава от посочената съвкупност от факти. В съвременната теория на потвърждението се борят за влияние основно два подхода. Първият подход е определян най-често като вероятностен или „бейсиански“ и според него потвърдеността на една хипотеза зависи основно от това доколко фактите, спрямо които оценяваме тази хипотеза, повишават вероятността хипотезата да е истина. Според втория подход, известен като „извод в полза на най-доброто обяснение“, потвърдеността на една хипотеза зависи от това доколко добре тя обяснява фактите, спрямо които я оценяваме. Наличието на два подхода поставя на дневен ред проблема за тяхната съвместимост, като този проблем се усложнява значително от обстоятелството, че съществуват различни модели на вероятно потвърждение, както и различни модели на извод в полза на най-доброто обяснение. За да се справи с тази трудност, Антон Дончев предлага съвместимостта между двата подхода да се изследва на ниво модел и

това е първият основен принос, който той прави в своя дисертационен труд. Накратко, като алтернатива на известните компатибилистки и инкомпатибилистки схващания, които обявяват бейсианската теория на потвърждението и извода в полза на най-доброто обяснение за изцяло съвместими или изцяло несъвместими, Антон Дончев предлага трета позиция, според която бейсианската теория и изводът в полза на най-доброто обяснение са съвместими (водят до едни и същи заключения) при определени условия и несъвместими (не водят до едни и същи заключения), когато тези условия не са налице. Антон Дончев предлага и формална процедура за установяване на условията на съвместимост, което е неговият втори основен принос. Предложената процедура предвижда отношението между една обяснителна хипотеза и фактите, за които искаме да разберем дали потвърждават тази хипотеза, да се оценява по неговата „обяснителна сила“. Това предложение е третият основен принос в дисертацията на Антон Дончев. Накрая, но не и по значение, той предлага оценката на обяснителната сила да отчита и приоритетните вероятности на обяснителните хипотези, като по този начин се противопоставя на наложилата се практика на игнориране на приоритетните вероятности при оценяването на обяснителната сила извън контекста на теорията на потвърждението. Това предложение е четвъртият основен принос на Антон Дончев, който той успешно защитава както с помощта на елементарни фиктивни примери, така и на базата на анализи на реални епизоди от научната практика. И четирите посочени основни приноса в дисертацията на Антон Дончев са оригинални, за което свидетелства и успешното им публикуване в международно списание, реферирано в *SCOPUS* и *Web of Science*. Доколкото ми е известно, Антон е първият български докторант по философия, който публикува в издание от този ранг още преди да е защитил дисертацията си, за което той безспорно заслужава специални поздравления.

Като научен ръководител на Антон, считам за необходимо да споделя и някои моменти от неговата работа по този проект. Тези моменти, както надявам се ще стане ясно, разкриват определени качества на докторанта, които за разлика от неговата мотивация, интелигентност и трудолюбие, очевидни за всеки, който се е запознал с текста на

дисертацията, остават скрити за читателите на този текст, но в същото време, по моя преценка, се оказаха решаващи за успеха, който постигна Антон.

Първоначалната идея на проекта за дисертация беше по-различна. Антон имаше трайни интереси в областта на бейсианската философия и въпросът, който стоеше на дневен ред тогава бе да изберем проблем в тази област, който е едновременно интересен и важен, но също и разрешим в рамките на тригодишния срок на редовната докторантура. И двамата се съгласихме, че не е добре това да е проблем, свързан с формалната страна на бейсианската теория, успешното атакуване на който би било възможно само след продължителна специализирана подготовка. Това естествено предопредели ориентацията към изследване на възможните приложения на бейсианската теория, такава, каквато съществува в момента, по точно, към търсене на отговор на въпроса по какъв начин (с какво) бейсианските реконструкции на реални случаи от научната практика допринасят за по-доброто разбиране на тези случаи. Така първоначалната работна тема на дисертацията, на която се спряхме бе „Вероятностни подходи към потвърждението в науките за човека и в природните науки“. В хода на предварителното проучване на литературата обаче стана ясно, че основният конкурент на бейсианската теория на потвърждението – теориите, основаващи се на извод в полза на най-доброто обяснение (накратко ще ги наричам тук обяснителни теории на потвърждението), доста успешно използват в своя подкрепа примери от история на науката, в които учените експлицитно се позовават на обяснителни съображения, когато правят избор между алтернативни хипотези. За да докаже превъзходството на вероятностния подход, един бейсианец би трябвало да може да демонстрира защо тези изводи в полза на най-доброто (или по-доброто) обяснение са рационални от бейсианска гледна точка. Трябва да призная, че аз не бих възразила, ако Антон беше поел по този път – да предложи бейсианско обосноваване на конкретни изводи в полза на най-доброто обяснение. Антон обаче си даваше сметка за цялата произволност на едно подобно начинание. Точно защото бейсианската теория е много по-абстрактна и поради това позволява голяма свобода при избора на стойности на конкретните параметри, с които тя борави, винаги може да се

намери конкретен бейсиански модел, който да подкрепя определен извод в полза на най-доброто обяснение, но, за съжаление, обратното също е вярно – винаги може да се намери модел, който не подкрепя същия този извод. Така Антон се отказа от удобната, но спекулативна цел да демонстрира достойнствата на бейсианската теория като обосноваваща конкретни решения, основаващи се на обяснителни съображения и се зае с далеч по-трудната задача да изследва условията при които конкретни вероятностни модели и конкретни модели на извод в полза на най-доброто обяснение се оказват съвместими. Заемането с тази по-трудна задача направи възможен и неговия първи (и според мен най-важен) принос: вероятностните и обяснителните теории на потвърждението не са нито изцяло съвместими, нито изцяло несъвместими; те се оказват съвместими при определени условия и несъвместими в случаите, когато тези условия не са налице, като условията на съвместимост зависят от конкретните модели на вероятно и обяснително потвърждение, които изследователят е възприел. Този първи принос направи възможни и останалите приноси в дисертацията на Антон: изработването на формална процедура за установяване на съвместимост между конкретни вероятностни и обяснителни модели, възприемане за целите на тази процедура на вероятностна експликация на понятието „най-добро обяснение“ в термините на обяснителна сила, предложението оценките на обяснителната сила да отчитат и приорните вероятности на обяснителните хипотези. Това, на което искам да обърна внимание, споделяйки тези моменти от работата на Антон върху неговия дисертационен проект е, че до всички тези приноси не би се стигнало, ако в един решаващ момент той съзнателно и по своя воля не бе направил избор в полза на по-трудната и рисковата задача, който избор при това бе съпроводен с необходимост от ревизия на неговата собствена приорна убеденост в безусловното превъзходство на вероятностните подходи. Мисля, че малцина изследователи, не само докторанти, в такава ситуация биха проявили подобна интелектуална самокритичност и решителност и това е едно от качествата на Антон, наред с неговата мотивация, интелигентност и трудолюбие, които го представят като перспективен млад учен, който трябва да бъде поощрен да продължи своята академична кариера.

В заключение, на основание описаните достойства на представения дисертационен труд на тема *„Вероятностни подходи към потвърдението. Ролята на приорните вероятности в правенето на извод в полза на най-доброто обяснение“*, убедено препоръчвам да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по философия на Антон Добромиров Дончев.

27.05.2018 г.

доц. д-р Лилия Гурова